

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in .

Citation for the original published paper (version of record):

Hafen, N. (2015)
Fotboll för fred och integration
idrottsforskning.se, (14 Dec)

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-115882>

Fotboll för fred och integration

Idrott används framgångsrikt för integration och konflikthantering i krigshärjade länder. Den bryter barriärer mellan människor oavsett kön, etnicitet och religion. Men kanske tenderar vi att sätta allt för stor tilltro till idrottens möjligheter.

Niklas Hafén
Doktorand i idrottsvetenskap
Fakulteten för
lärande & samhälle
Malmö högskola

IDROTT, INTEGRATION OCH FRED.
På vilket sätt hänger dessa begrepp ihop? Åtskilliga studier inom den idrottsvetenskapliga forskningen har under åren gett stöd för idrott som en viktig grogrund för integration och fred (1).

Det som särskilt lyfts fram är idrottens gränslöshet och förmåga att lära sina utövare samarbeta kring gemensamt uppsatta mål (2). Därtill anses idrotten ge upphov till nya grupptillhörigheter vilka skulle kunna överbrygga den segregation och spänning som ofta uppstår i länder som drabbats av krig och konflikt.

I det avseendet är det emellertid viktigt att understryka idrottens paradoxala natur. Likaväl som idrotten kan medverka till att bryta barriärer kan den samtidigt bidra till att befästa olikheter, inte minst utifrån nationalistiska tankegångar men även när det gäller att statuera vinnare och förlorare (3).

Den brittiske idrottsforskaren Andrew Adams menar dock att barriärer mellan människor kan överbryggas om man lyckas hitta andra vägar för social gemenskap som inte är påverkade av exempelvis etnicitet, religion och kultur. Här, menar han, blir idrotten följaktligen betydelsefull eftersom den bygger på en sorts villkorlös neutralitet (4).

Gränslöst förtroende

Resonemangen om idrottens betydelse för integration och fred knyter i mångt och mycket an till den amerikanske statsvetaren Robert Putnam och hans teorier om så kallat överbryggande socialt

kapital (5). Essensen är att idrotten, som en viktig del av det civila samhället, anses gränslös. Människor från vitt skilda sociala sammanhang kan därmed förenas kring ett gemensamt intresse (6).

Det överbryggande sociala kapitalet, så som Putnam beskriver det, bygger alltså på idén att banden mellan människor stärks genom en ökad grad av förtroende och förståelse för varandra (7). Med utgångspunkt i före detta krigshärjade länder fyller idrotten därmed en viktig funktion eftersom dess förmåga att skapa denna form av socialt och tillika samhällsnyttigt kapital bedöms som stor.

Fotbollsskola för fred

Open Fun Football Schools handlar om att främja fred och integration i krigshärjade länder. Programmet lanserades 1998 av den danska icke-statliga organisationen Cross Cultures Project Association för att hjälpa de krigsdrabbade samhällena i Bosnien och Hercegovina att återhämta sig efter kriget i det forna Jugoslavien.

Vid millennieskiftet anordnades den första fotbollsskolan i Makedonien (8). I mångt och mycket hämtar verksamheten inspiration från en skandinavisk idrottsmodell där demokratiska principer, ideellt arbete, föräldraengagemang och en strävan efter idrott åt alla utgör grundläggande förutsättningar (9).

Fotbollsskolorna, vilka är öppna för pojkar och flickor i åldrarna 6-14 år, utgörs av ett femdagarsprogram som organiseras i anslutning till barnens och

ungdomarnas skollov (10). Tanken är att fotbollen ska ge deltagarna en möjlighet att umgås, utbyta erfarenheter och ha roligt tillsammans trots att de kommer från samhällen som tidigare utkämpat krig mot varandra. Genom Open Fun Football Schools ges deltagarna således möjlighet att knyta nya kontakter och vidga sina egna förståelsehorisonter i mötet med ”den andre” (11).

Stora motsättningar i Makedonien

I flera av dagens Balkanländer har segregationen ökat som en direkt följd av en alltför utpräglad fixering vid etnicitet, religion och kultur efter Jugoslaviens kollaps. Utvecklingen har lett till ett infekterat samhällsklimat där det har handlat om att betona skillnader mellan olika folkgrupper, trots att de många gånger talar samma språk och har en gemensam kultur.

Makedonien utgör inget undantag. Med utbredd fattigdom, hög arbetslöshet och motsättningar mellan makedonier och albaner står landet inför en rad tuffa utmaningar. Sedan de politiska oroligheterna år 2001 då landet stod på gränsen till ett inbördeskrig har integrationen av den albanska minoriteten fått ett allt

större utrymme i den offentliga debatten.

Den politiska tvisten med Grekland kring rätten till namnet Makedonien har under en längre tid överskuggat integrationsfrågan. Därtill har den lett till ökad polarisering mellan de två folkgrupperna. Tvisten med Grekland är nämligen något som engagerar de etniska makedonierna och därigenom majoriteten av landets befolkning, inte minst eftersom det handlar om deras historia och strävan efter en gemensam identitet (12).

Makedoniens befolkning uppgår i dag till drygt två miljoner. Av dem är 64 procent etniska makedonier och 25 procent etniska albaner. Efter den väpnade konflikten mellan de båda folkgrupperna tecknades *The Orchid Framework Agreement* mellan makedonska och albanska företrädare. Avtalet innebär att etniska folkgrupper som utgör mer än 20 procent av befolkningen inom landets kommuner har rätt till att få sin skolundervisning på modersmålet.

Avtalet har gett den albanska minoriteten upprättelse eftersom det albanska språket nu fått ett större erkännande. Samtidigt som avtalet var nödvändigt för att lösa den väpnade konflikten har konsekvenserna icke desto mindre varit

Foto: Arne Forsell, Bildbyrån

FAKTA OPEN FUN FOOTBALL SCHOOLS

Fotbollsprojektet handlar om att främja fred och integration i krigshärjade länder. För närvarande pågår verksamhet i Bosnien och Hercegovina, Makedonien, Serbien, Kosovo, Kroatien, Georgien, Armenien, Azerbajdzjan, Irak, Libanon, Jordanien, Qatar, Oman, Afghanistan, Ukraina och Moldavien. Fotbollsskolorna är öppna för pojkar och flickor 6-14 år.

Sedan verksamheten startade 1998 har hundratals barn och ungdomar samt tiotusentals föräldrar och ideella ledare deltagit. Anmälan är frivillig. Verksamheten drivs av den danska politiskt oberoende organisationen Cross Cultures Project Association och finansieras av bland annat de nordiska länderna, FN och det europeiska fotbollsförbundet UEFA.

Fotboll är inte alltid synonymt med fred. Kaos utbröt när en drönare svepte över Partizan Stadium i Belgrad med en flagga föreställande Storalbanien. EM-kvalmatchen mellan Serbien och Albanien fick avbrytas. Foto: Marko Metlas, Bildbyrå

FAKTA JUGOSLAVISKA KRIGEN

Krigen i forna Jugoslavien under 1990-talet krävde omkring 100 000 människoliv och tvingade miljoner på flykt. Över 100 000 kom till Sverige. Fortfarande finns starka spänningar mellan olika folkgrupper på Balkan.

negativa för landets utveckling. Flera makedonska skolor har nämligen delats in efter etnisk tillhörighet vilket lett till ett alltmer polariserat och ansträngt klimat.

Avtalet har därför varit kontraproduktivt eftersom motsättningarna i landet faktiskt har ökat. Som ett resultat lever majoriteten av makedonier och albaner sida vid sida utan att umgås med varandra (12).

Det är mot denna bakgrund Open Fun Football Schools ska ses. Med hjälp av idrott försöker programmet bryta detta dödläge. I intervjuer har nio ideella ledare för verksamheten i Skopje berättat för mig om betydelsen av och motiven till deras engagemang. Sju av ledarna är män och två kvinnor. Sex ledare är makedonier och tre albaner. Samtliga är mellan 25 och 45 år.

Ledarna ser bara möjligheter

Merparten av ledarna menar att det som talar för Open Fun Football Schools förmåga att minska segregationen i landet är fotbollens attraktionskraft och enkelhet när det gäller regler, utrustning och utförande. På så sätt kan den användas inom en mängd olika sammanhang för att skapa meningsfulla och positiva möten mellan makedonier och albaner, enligt ledarna. Fotbollen blir på så vis det verktyg genom vilket rådande motsättningar kan överbryggas.

För att tala i statsvetaren Putnams termer ger fotbollsskolorna också upphov till en ökad grad överbryggande socialt kapital bland deltagarna, vilket är en förutsättning för att kunna bryta segregationen.

En annan sak som ledarna lyfter fram är att verksamheten ger de deltagande barnen möjligheter att stifta bekantskaper med andra barn som de vanligtvis inte kommer i kontakt med.

Det är också därför ledarna tillskriver verksamheten en så stor betydelse, då Open Fun Football Schools varken tar hänsyn till deltagarnas etnicitet, kulturella hemvist eller trosuppfattning. Av den anledningen anser de att verksamheten tillhandahåller en trygg och trivsamt plats där alla är välkomna. Därtill ges barnen goda möjligheter att lära sig av varandra genom utbyte av idéer och erfarenheter.

Integration även bland vuxna

Ledarna lyfter också fram verksamhetens betydelse för dem själva. Även de som vuxna har tjänat på att engagera sig ideellt. Viktigast för dem har varit att samarbeta med andra vuxna under glädjefulla former, och där barnens idrottande i sin tur blivit den länk som behövts för att möjliggöra detta samarbete. Vissa av ledarna har även lyckats bli vänner utanför verksamheten, eftersom de vid upprepade tillfällen träffats i egenskap av föräldrar och ledare drivna av ett gemensamt fotbollsintresse.

Ledarnas uppfattning är därför att Open Fun Football Schools bidragit till att förbättra relationen mellan makedonier och albaner även i andra sociala sammanhang. Därtill anser ledarna att verksamheten är viktig eftersom skiljer sig från andra integrationsprojekt. De understryker också att verksamhetens fokus på barn- och ungdomsfotboll skiljer sig radikalt från makedonsk politik i övrigt. Istället för att överbrygga de motsättningar som råder tycker de nämligen att de flesta politiker har gjort det motsatta genom populistiska utspel uppbyggda kring ett "vi" och ett "de".

Ledarna anser att Open Fun Football Schools symboliserar något nytt eftersom verksamheten drivs av det som förenar snarare än det som särskiljer de två folkgrupperna. Med det konstaterat ser ledarna sålunda sitt engagemang som något i direkt opposition till det politiska. Verksamheten har stärkt det makedonska civilsamhället vilket skapat ett mer balanserat förhållande mellan medborgare och makthavare, anser de.

Ansvarsfulla medborgare

Open Fun Football Schools blir alltså utifrån det sättet att se ett tydligt exempel på hur ledarnas frivilliga engagemang bidragit till att både vidga och fördjupa det pågående arbetet kring ökad integration.

När det gäller de motiv som legat till grund för ledarnas engagemang har den egna idrottsbakgrunden spelat en stor roll. Då idrotten i många fall utgjort en naturlig del av deras liv har det också fallit sig naturligt att engagera sig i verksamheten. Därtill betonas Open Fun Football Schools förmåga att fostra de deltagande barnen och ungdomarna till ansvarsfulla medborgare.

Det som särskilt betonas är idrottens förmåga att lära sina utövare hantera vinst och förlust, lära sig samarbeta och kommunicera samt lära sig att underställa sig kollektiva intressen.

”I mångt och mycket hämtar verksamheten inspiration från en skandinavisk idrottsmodell”

Något som också lyfts fram till verksamhetens fördel är dess uttalade fokus på den glädjefulla idrotten snarare än att mäta prestationer. På så sätt känner sig deltagarna mindre pressade vilket också påverkar deras benägenhet att vilja stifta bekantskap med andra. Avslutningsvis menar ledarna att en bidragande anledning till att de valt att engagera sig är möjligheten att stifta bekantskap med människor som de vanligtvis inte kommer i kontakt med. Ur det hänseendet anses Open Fun Football Schools också göra upp med landets förflutna på ett nytt, glädjefullt och konstruktivt sätt.

Väcker kritiska frågor

Med den situation som råder i Makedonien är Open Fun Football Schools ett bra exempel på hur idrott, och närmare bestämt fotboll, kan användas som verktyg för en framgångsrik integrationsprocess. Det tydligaste exemplet på det är att de makedonska och albanska ledarna aldrig hade stiftat bekantskap med varandra om det inte vore för verksamheten.

Det är emellertid viktigt att ha i åtanke att andra idrottsliga hjälpinsatser uppbyggda efter samma modell inte nödvändigtvis behöver vara lika framgångsrika i andra länder eller inom andra sociala sammanhang.

Samtidigt som idrotten ofta är gränsöverskridande bör den icke desto mindre granskas kritiskt. För det första är det inte säkert att ledarna eller andra vuxna involverade personer inom ramen för Open Fun Football Schools har som målsättning att förbättra relationen mellan makedonier och albaner. Deras främsta drivkraft är kanske snarare, eller i alla fall i stor utsträckning, att få spela

fotboll. Det stärks inte minst utifrån att flera av ledarna har ett förflutet som fotbollsspelare.

Open Fun Football Schools verkar därför främst inkludera de som väljer att anmäla sig av fri vilja, vilket tenderar att ge upphov till viss snedrekrytering bland verksamhetens volontärer. Det finns därför med stor sannolikhet en betydande andel av Makedoniens befolkning som inte vill engagera sig för en förbättrad integration, i alla fall inte genom idrottsliga aktiviteter.

Utifrån det sättet att se blir det också problematiskt att sätta alltför stor tilltro till idrott, eftersom andra aktiviteter möjligtvis kan ge bättre resultat.

En annan invändning mot idrott, och i synnerhet fotboll, rör det faktum att den ofta är förbehållen pojkar och män. Också av detta skäl bör dess roll som gränsöverskridande verktyg ifrågasättas, inte minst om principerna kring öppenhet och jämlikhet ska kunna göras begripliga för involverade parter.

Sist men inte minst, trots Open Fun Football Schools glädjefulla och opretentiösa karaktär, kan idrotten kritiserars för sin indelning i vinnare och förlorare. En relevant fråga blir därför hur en sådan uppdelning främjar idrottsliga hjälpinsatser att verka för fred och integration?

Få fenomen engagerar så många

Trots att idrottsbaserade hjälpinsatser tål att kritiserars är det troligtvis få andra sociala och kulturella fenomen som har ett så stort inflytande på människor runt om i världen. Idrott är ofta enkelt och roligt och kan därmed integreras i människors vardagsliv på ett smidigt sätt.

Open Fun Football Schools har därför alla förutsättningar att fortsatt tillhandahålla en neutral mötesplats där människor med olika bakgrund kan skapa sig ökad förståelse för varandra, något som i förlängningen också bidrar till att skapa hållbara fredprocesser. Idrott är i sig själv inget universalmedel för fred och integration men kan ändå betraktas som tämligen effektivt när det gäller att bryta barriärer, skapa glädje och generera överbyggande nätverk.

Referenser

1. Sugden, J. mfl. Sport in divided societies. 1999.
2. Sugden, J. International Review for the Sociology of Sport. 2006. 41:221-240.
3. Bairner, A. Sport, Nationalism and Globalization. 2001. s. 174.
4. Adams, A. mfl. Routledge Handbook of Sports Development. 2011. s. 74-76.
5. Putnam, R. Den ensamma bowlaren. 2001.
6. Hoye, R. mfl. Sport and Social Capital. 2008.
7. Putnam, R. Den fungerande demokratin. 1996.
8. Cross Cultures Project Association (CPPA). What we do. www.ccpa.eu. 19 oktober 2015.
9. Gasser, P. mfl. Sport in Society. 2004. 7:457-472.
10. Janssens, J. mfl. Education through Sport. 2004. s. 203.
11. Gasser, P. mfl. Sport in Society. 2004. 7:463-464.
12. Anger, J. mfl. Learning study on the achievements and experiences of projects on interethnic education and youth work in Macedonia. 2009.

Kontakt

niklas.hafen@mah.se